

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Homerove odiseje tretji spev. Dolênkam. — Nevihta. — Idealist. — Don Carlos. — O Stanku Vrazu. — Spomini na Benetke. — Književnost in umetnost. — Čestitim naročnikom! — Popravek. —

Homerove odiseje tretji spev.

Prevel V. K.

(Dalje.)

35b **N**jemu pa zopet odvrne Kronidova hči sovooka:
Dobro si to-le povedal, o stárosta dragi, i prav je.
Telemah naj uboga te; mnogo bolje takó je.
On tedaj te precej pospremi, da najde počitek
370 Tu v poslopju pri vas; jaz grem pa do ladije temne,
Da si tovariše svoje obodrim i vse pourédim.
Kajti jedini slovim mej njimi po starosti višej;
Drugi ga spremljajo le s prijaznosti, mlajši po letih,
Sami vrštníki mladenču Telemahu blagemu v srcu.
Jaz bi nocój počíl v zamolklej bókastej ladji,
Jutre za rana pa grem do srčnega roda Kavkonov.
Oni so davno mi že dolžní odškodbe ne malo.
Ti pak njega, ki v tvoje poslopje čestito je stopil,
Pošlji z vozom i sinom i daj mu tákošne konje,
380 Ki so najbržejši za tek i v moči najboljšej.
Rekši izgine precěj Kronidova hči sovooka,
Orlu enaka; zavzelo je vse gledalce strménje,
Čudi se stárosta sam, ko vidi čudno prikazen,
In prijemši mladenča za róko besedo izreče:
Upam, o dragi, da níkdar ne boš malosrčen i mlitav,
Ker te užé mladenča spremljávajo táki bogovi.
Sej to nihčé nij drug nesmrtnih Olimpa bivalcev,
Nego Zevsova hči, veličastna Tritogeneja,
Ki ti je blagega otca užé mej Argejci čestila.
390 Bodi, gospá, mi mílostna; čast ino slavo dodeli

Meni ob enem i sínom i mojej vrednej soprogi!
Tebi pa letno govédo, čelnato v dar požrtvujem,
Neugnano, ki nij ga še človek v jarem uklenil;
Táko ti hočem zakláti, rogóve mu ozlativši.

Te besede je mótil, a čula je Palas Atena.
In pred njimi je šel Gerenijan viteški Nestor,
Pred sinovi i zeti do krasnega svóga domovja.
A ko hitro dospéjo na dom veličastni kraljevi,
Sedejo tam po klopeh i stoléh v sobani zapóred.
Zdajci stárosta došlim prijateljem v vrču nameša
Sladkega vina, katero skrbnica bílá odmašila
Táčas je v letu enajstem i vehe povoj odvezála.
Tega stárosta v vrču nameša, potem pa k Ateni
Moli kropéč, k rojenki oblakogromnega Zeusa.

A ko so brž pokropili i se po izvolji napili,
Šli so drugi vsakteri do svoje stanice počivat;
Ali Telémahu reče Gerenijan viteški Nestor
Ondi počivat v poslopju, Odíseja blagemu sinu,
Pod klonico donečo, na lepoizdolbenem odru,
Štrit Pejzistrata, v kopju odličnega vódje možakov,
Ki mu je bil še mladéneč in mej sinovi neženjen.
Sam pak je v zakotju visokega doma počival,
Kam mu je družá njegóva ležišče i pósteljo déla.

(Dalje pride.)

Dolénkam.

Izza tirolskih gorá.

O. R.

Lepa zares je dežela slovenska, Lepe kot zvezde, krotke ovčice,
Lepa pred vsemi stran pa dolenska, Ljube, nedolžne so golobice,
Kjer se presladko vince rodí, Kdor se nikoli zaljubil še ni,
Kjer se deklet lepota slaví. Zmótijo deklic teh ga očí.

Šibke kot jelke, brze kot srne, Čudo nij torej, da so i mene
Bele v obraz so, v lasi so črne, Očí Dolenke zmotíle ognjene,
Rožice jim po licih cvetó, Ker sem že ljúbvav nosil sebó,
Bije jim v prsih srce zvestó. Predno sem devi gledal v okó. —

Nevihnta.

Odlomek iz izvirnega romana „Marjetica“.

A. Koder.

Drugo popoldne Marjetica kar v eni sapi prihiti raz pogorja domu.
Teči je morala kolikor je mogla s svojimi bosimi nogami. Enekrati je zadela

in se spodtaknila ob ostro kamenje in korenine, ki črez pot rasto, da bi bila zajokala na glas, ako bi bilo to kaj pomoglo. Vsega tega pa ste bili krivi kozi, ki ste videč, da se jame nenadno temniti nebo, da se čuje vže grmenje tam od daleč, da se krešejo bliski, vsa znamenja bližne hude ure, zaprskali, se dvignili na zadnji nogi in jo udrli kakor veter po rebri proti domu.

Marjetica s početka niti vedela nij, kaj to pomeni in bila je preplašena. Zastonj je klicala sicer tako prijazni in krotki živalici, zastonj jima ponujala ostanke svojega jutranjega osvenjaka. Niste je poslušali in se menili za njo, in ona je morala hiteti za njima.

Dospevši utrujena in boječa domu, zakliče Marjetica očeta in potoži svoje gorje. Srakar, ki je ravno na ognjišču smolo kuhal in jo gnjetil v male pogačice, po srebernem grošu drugo k drugej, se je nasmejal pri tem in hitel na prag.

„Kaj pa je Marjetica?“, vzklikne, ko zagleda svojega preplašenega in objokanega otroka.

Marjetica nič ne odgovori, temveč le pokaže s prstom na nebó.

Srakar položi zdajci žuljavo desnico na čelo, pogleda v oblake in pravi: „Huda ura se bliža. Prav je, da si prignala domu, še treskalo bode, če ne prepodi zvonjenje vso nevilhto.

Potem pa še pristavi: „Zdaj pa le urno, Marjetica, ubogaj in stori vse, kar ti velim. Tako so namreč delali ranjca mati in nikedar ni bilo nesreče pri hiši, nikedar ni treščilo v naše sleme, nikedar ni pobila toča na naši njivi. Najprvo zapri hlev in kozama vrzi nekaj perišč kresne praproti za na steljo. Potem urno po blagoslovljeno vodo svetih treh kraljev, v omariči tvoje spalnice jo najdeš. Ž njo pokropi dvorišče, vrt, vse pohištvo, potem pa še kozi. Pa kedar jima daješ piti, pokropi tudi pijačo. Vmes pa ne hodi tako tja v en dan. Oče naš pomoli za dober namen in za srečno uro in pristavi:

„Beži, beži, hud vihar,
Voljno sprejmi ta moj dar!“

Ko stoji tako Srakar pred kočo razoglav, bosopet in z zavihanimi rokavi, kajti kuhal je ravno smolo, ter ukazuje kakor vojskovodja neštevilni množici, kaj se ima zgoditi, kaj ne, kako naj se vede, kako ne, hiti preplašena Marjetica v kočo, kamor se jej je velelo. Med potjo pa se pobožno prekriza in ponavlja prejšnje očetove besede.

Med tem pa se jame nebo vedno bolj in bolj temniti. Grmenje se vže čuje prav od bliza. Bliski švigajo kakor goreči biči po zraku, posamezne debele kaplje jamejo padati na Srakarjevo čelo.

To ga vzdrami. In kako zbledi, ko se spomni, da ima pristavljeno vrelo smolo na ognjišču. Ob hudi uri namreč ne sme biti živega oglja v peči. Ogenj vleče ogenj na se in potem bi v ognjišče treščilo. Kakor bi trenil plane torej Srakar v vežo in vrže pol vrča vode v žrjavico. Med tem pa pozabi na smolo, kajti s komelecem jo v naglici prevrne in si zakrivi za precej grošev škode.

Ko prihití Marjetica z blagoslovljeno vodo, vže treska zunaj, grmi in lije ploha, da je groza. Srakar je ne pusti na plan, temveč sam raz praga vrže nekaj peščic vode okoli sebe.

Potem pa dveri urno zapre, potegne zapah iz line in vsklikne: „Marjetica, moliva; ali ne čuješ, cerkovnik v vasi „klebeštra“ in pozvanja zapored z vsemi zvonovi hudi uri, in oče župan streljajo v oblake!“

Marjetica hiti po lesen molek v stanico in jame prebirati otemnele kakor črešnje-črnicne debele jagode. Stoprv zdaj se spomni Srakar najimennitnejše stvari, suhe oljkine veje od cvetne nedelje, ki je vtaknena na sten za svetim razpelom.

Oljka je najboljši pomoček v hudi uri, je trdil vedno Srakar. Urno jo torej prinese, vzeme pol ubitega piskra, vrže nekaj ostale žrjavice va-nj in nalomi povrh na drobno oljkino vejo. In kaj še, Marjetica mu mora prinesiti raz police na pečjo posušenih tavžent-rož, marijinih lasij in brinjevega cveta. To je vse imenitno za brambo nesreče.

Ko naloži Srakar vsega tega kar na skopiček na žrjavico, odpre široke zijava-usta in jame na vso moč pihati in oživljati ogenj.

Kmalu se jame dvigovati dišeč, prijeten pravi Abeljnov dim raz piskrov in Srakarju zažari veselja in upa obraz.

„Ali vidiš Marjetica?“ vzklikne posled, „to bode pomoglo.“

„A moliva, moliva tudi in za manoj hođi!“ pristavi potem.

Tako dirja Srakar razoglav, bosopet in z razgaljenimi prsi od shrambe do shrambe in kadi povsod. Marjetica pa teka z molekom za njim, moli na glas in ponavlja besede:

„Beži, beži, hud vihar,

Voljno sprejmi ta moj dar!“

Oče pa jej pobožno in čestitljivo odgovarja.

A kakor bi ne čulo visoko nebo danes take molitve, kakor da bi bil zastoj ves trud in vsa daritev, divjá vihra brez prenehljaja zunaj. Oblaki so zdaj temni kot noč, zdaj svetli kot bi bila nebesa odprta. Zdaj se podé dalje, kakor da bi se podiral svet, zdaj se ne ganejo, kakor bi bili pribiti in privezani. In o solneu niti sledú nij, le bliski švigajo in udarjajo na vse strani, kakor da bi se bojevale v strašnem dvoboju svetle zvezde in premagane padale na zemljo.

In tla kakó so prepluta z vodo. Cela jezera se zbirajo v dolinah in še vedno lije. Raz pogorja se vale rujavi grmeči valovi in tirajo kamenje, pesek in celo izravana, razkoreninjena drevesa s seboj. In zelena črešnja, široka tepka se zvija in priklanja kakor bilka na polji. Zdaj in zdaj mora omagati in se zguditi na tla. In tamkaj zlati ječmen, rumena pšenica in rudeča detelja, kako je pobito vse na tla, kako se ponižuje vedno bolj in bolj. Pa še vedno lije in lije, treska in grmi. Vmes pada posamezna kakor orehi debela toča. In v turnju bije zvon in ječi, vse beži, vse se stiska v varno zavetje, vse je zmešano v neredu, preplašeno, spremenjeno. To je pravi sodnji dan.

Srakar pogleduje bledega obraza bolj od strani in boječe skozi malo okence in moli in dviga roki. Marjetica pa se trese na vsem životu in se ne gane za stopinjo od njega.

Zdaj ugasne žrjavica v črepinji in oljka in suhe rože pogore do čistega.

„To je prav, to je dobro znamenje, zdaj bode bolje“, vzklikne zopet Srakar vesel in se ozre skozi okno.

In v resnici, grmenje ponehuje, ploha se ustavlja, bliski so redkeji. Svetliti se začne, oblaki se jamejo trgati, bele megle se vlačijo kakor

strahovi okrog. Vže požari posamezen solnčni žarek, a zopet otemni. Le šumenje lijakov in divjih potokov je vedno silovitejše.

Zdaj položi zopet Srakar dlan na bledo, kuštravo čelo, pogleda na nebo in pravi: „Glej Marjetica, glej, vže je vse dobro. Ali vidiš, mavrica vstaja ondi, pa kako pisana in svetla je. Tako lepe nisi videla še nikedar, jeli da ne?“

„Sej je res, oče, pa kako velika in mnogobarvna je, pa žari se kakor mašni plašč pri altarju“, vzklikne vesela.

„Pa zakaj oče, ima toliko barv, rudečo, rumeno, zeleno, višnjevo in sama ne vem kakovo še, le poglejte jo sami“, pristavi potem. — „Toliko jih ima, kolikor je človeških rodov na zemlji, je trdila ranjca mati, Marjetica, in po smrti se preselimo na njo“, odgovori modro oče, potegne še kaka dva pota po zamišljenem čelu, kakor bi si hotel zbrisati zadnjo misel na hudo uro raz njega, pobere pipico, ki mu je pala med molitvijo na tla ter gre vežne dveri odpirat. —

Proti večeru je bilo nebo zopet jasno kakor ribje okó. Tedaj nasadi Srakar široki krajnik, ki je do sedaj pozabljen poleg ognjišča odrešenja čakal, na glavo, prime Marjetico za roko in pravi: „Pojdiva vun na polje in poglejva, koliko je škodila nevihta!“

In šla sta. Srakar je stopal naprej po vrtu, roso stepal z bosimi nogami kakor da bi gaz delal, Marjetica mu je pa sledila.

Stoprv, ko prideta na plan, se ustavi oče, pogleda okoli sebe in migne hčeri: „Glej vaško lipo je polomilo na razpotji! Škoda je, toliko je stara kakor tvoja ranjca mati, moja žena. Lepo drevo je bilo to. Mati je vedno trdila, da ima nekaj posebnega v sebi, da je nekako posvečeno, sveto drevo, da učaka silo mnogo let.“

Marjetica se ozre pri teh besedah v dolino in vzklikne: „O to ni mo-goče, lipa je polomljena, na kateri visi božje razpelo in moj venec okoli njega.“

Predno more odgovoriti oče, prime ga deklica za roko in iti mora z njo na nesrečno mesto.

A škoda nij bila velika. Odcepljen je bil le stranski vrh, deblo je bilo nekoliko nagneno, sveto razpelo na njem in venec najlepših cvetic nespremenjen. Pa kako je veselilo to Marjetico, to se niti popisati ne more. Odslej pa je verovala prav gotovo, da je lipa sveto drevo.

Ko prideta potem oče in Marjetica sredi ravnega polja, o kakov pogled je bil tu! Na desno, na levo, na vse štiri strani je kimalo mokro rumeno klasje. In koliko ga je pa ležalo po tleh. In pa te poljske, te najlepši cvetice, kako otožne in pobite so bile. Ondi uni-le purpuri se je osulo vse rudeče cvetje, razve enega lista. Osramotjena in solzna sloni zdaj med zlatim ječmenom, kakor bi hotela reči: vse je izgubljeno. Tamkaj v razorih sredi pol dozorele rži jedva še kima in se kvišku drži pisani kokolj, ki si je prej tako nad visoko strnijo dvigal in smejal, enako pastirju med ponižnimi ovcami. Kaj pa ponižna plavica ob robu pšenične njive? Ona nij bila ponosna sicer nikedar, vseljevala se je najraje med bodeči osat. Sebični, slabotni oslak se je spenjal vedno po njej, a kako ponižna je zdaj. Sključeno je njeno steblo, minula jej je vesela pomlad. Zadovoljna boče, če jo utrga kmalu pridna plevica, ali potna ženjica in jo nosi vsaj nekaj ur na ljubečih prsih.

Marjetica je bila ginena do solz pri tem pogledu. Srakar pa je vil z rokama, porinil klobuk bolj na čelo in niti pipa tobaka ga nij mogla razvedriti.

Zdajci se ozre po Marjetici, a kako jej požuga s kazalcem desne roke videč, da je ravno kar v svoji razmišljenosti pohodila upogneni klas.

„Ko bi te bila videla zdaj ranjca mati, Marjetica, ne bilo bi jej prav“, pravi potem. „Ona je vedno dejala: rumeno klasje je kakor naš vsakdanji kruh. Greh bi bil, ko bi se poteptalo le eno zrnce. In kedar se jej je po nesreči ali po naključji pripetilo kaj takega, vzklikala je: sveti križ božji, grešila sem, naj se mi odpusti. Potem pa je pobrala klasje, zavila ga v predpasnik in doma v ogenj vrgla rekoč: naj se daruje za verne duše v vicah.“

In tudi Marjetica je morala pobrati pohojeni klas, spraviti ga v žep in storiti doma po materni navadi. Srakar je ob taki priliki vedno trdil: „Stara vera, stare šege in star denar je še vedno najbolje.“

Tako sta hodila Srakar in Marjetica po polju. Oče se je polagoma nekoliko potolažil videč, da ječmenček na njegovi njivici nij mnogo na škodi in da si kmalu opomore, ko posije gorško solnce.

„Vse to pa je pomagalo“, pristavi posled „blagoslovljena voda, oljka od evetne nedelje, tavžent-rože in nekoliko baje tudi njegova molitev in mežnarjevo klebeštranje.“

Raz polja dospeta oče in Marjetica do temnega gozda. A Srakarju se kar ustavi bosopeta noga, ko se ozre izpod širokokrajnika okoli sebe. Tu leži tenka, visoka smreka kakor na mrtvaškem odru na tleh. Ondi je okleščen ponosni hrast in kakor brez rok in brade. Široki bukvi manjka vrhovja, grčavi borovec je nagnen v prepad, gosposki mecesen pa preklan na dvoje.

Le pritlikavi gaber ob robu se videzno resno drži k tlom, a skrivaje se potuhneno smeji, kakor bi hotel reči: kaj vam pomaga vaša čast in lepota, koliko časa traja. Jaz sem pravi mož, meni pride le sovražna sekira do živega.

Srakar se je kar križal pred tako nesrečo, ki je bila videti tu okrog in okrog. Njega sicer nij zadela, kajti gozda nij imel in suhljad za njegovo do-movanje se bode še lažje dobila. A on je bil pravi mož. Žal mu je bilo tudi za tuje. Dejal je: nihče ne izgubi rad kar ima. Marjetica pa je kar strmela, ko je gledala vse to. Najbolje pa se jej je smilila smreka, ki je bila podrtja le na pol, da je kakor v zraku visela in otožno zaječala pri vsakem pihljaju.

In prašala je očeta, kaj pomeni to. Srakar pa je sédel na polomljeni borovec, ukresal gobo za svojo pogorelo pipo in dejal: „Jaz ne vem, a ranjca mati je trdila, da v vetrovih in jeku, v škripanju in šumenju trpe duše umrlih. Vedno pa, kedar je čula kaj enakega, se je prekrižala in vzdihnila: Bog jim preloži naložene kazni in polajšaj.“

Marjetica se je prestrašila teh besedij. Dozdaj je mislila, da je sama, kedar sedi v tihem gozdu pri kozah, da jo nihče ne čuje, kedar se jej stori milo in mora jokati, nihče ne posluša, kedar zapoje veselo pesem. Zdaj pa ve, da so duhovi okoli in okoli nje. In pa koliko jih je, neizmerno jih mora biti. Strah jo bode odslej v samoti. A tega ne. Sej če so duše razkropljene po svetu, morda je tudi njena mati blizu nje. Morda se jej prikaže enkrat. Vsaj bo jo videla tako rada in marsikaj bi jej potožila, in ona bi jo uslišala. V take misli se utopi Marjetica in se prekriža, kakor se je križala nekdanj stara mamica.

Med tem pa nastane večer, lep, jasen večer. Oče se napoti proti domu. Med potoma mora vprašati več potov kaj Marjetico, če hoče dobiti odgovor.

Na nebu namreč se je prižgalo na milijone zvezd in Marjetica bi jih bila rada preštela. A zmotila se je vedno v številjenju in morala je z nova začeti. Posled pa bi bila tudi kaj rada vedela o zvezdah, a nočoj nij hotela nadlegovati dalje očeta s takimi vprašanji. Spomnila se je vendar, da je nekdanj sanjala o zvezdah. In trudila se potem ves pot ponoviti si one sanje, ki so bile tako lepe, tako nebeške.

Idealist.

Životopisna samo-izpoved.

Spisal Vatroslav.

(Dalje.)

15. marca.

Jako me veseli, da se takó izvrstno zabavljaš tam v sijajnej stolici avstrijskej. Iz vsega srca Ti to privoščim!

A tudi nama tukaj v Ljubljani ne manjka zabave. Moja soproga, odkar je prišla simo, biva mnogo vedreja in veseleja, nego je bila tam v Pulju ter se je sploh vsa spremenila.

V družini vrlih mladenčev preživiva najlepše ure, obiskovaje priljubljena torišča krasne ljubljanske okolice. Danes idemo gori na Rožnik, drugičkrat doli k „božjemu grobu;“ zdaj jo krenemo proti Siški, potem tija na Vič in zopet drugi pot zdrčimo vun k Savi. V mestu pak je naše običajno shajališče „čitalnična restavracija.“ Tam se radostno pogovarjamo in zabavljamo.

Zadnjič je bil v čitalnici ples. Bila je tam zbrana odlična družba; lep venec ljubljanskih krasotic se je vrtel tam po parketu lične sobane. Pri našem vstopu v dvorano se je ravnokar uredjevalo „kolo“. Da! kolo lep ples, ali . . . prijatelj! nekaj me je jako nemilo vzdramilo: uredovalce je plesalce podobe slovanskega plesa v nemščini razkladal. Potem šče eno: na domačem plesišču se je, ako sem prav čul, skoro sploh le v tujščini občevalo! Mar naš miloglasni jezik, tako sem jel sam pri sebi misliti, nij sposoben za nežno, udvorljivo občevanje? Ali se sploh ne da v slovenščini ljubeznivo dvoriti? Ali se naša materinščina res le sme glasiti pri bornih kmetih, a ne tudi na parketu?

Menda pa me je sinoči le prevarilo uho? Zato danes dosti o tej stvari!

5. maja.

Gorki poljubi solnčnih žarkov prodrampil so vso prirodo iz dolgotrajne omotice zimskega spanja in prizvali novo življenje iz rodovitnega naročja mile matere zemlje. Vesela pomlad pregrinja plan in goro, hribe in doline in razsipava pisano cvetje po livadah in gajih. Vsa zemlja je nadičena s cvetočimi venci, kakor deviška nevesta; po vsej naravi dije prijetna majnikova sapa in ljubezniva vonjava duhti iz milijonskih bilk.

Ljubljanska okolica je zdaj mičnemu rajju podobna. Krog in krog širijo se pisane livade; sladkodišiči pomladni hlad veje po nje svežem zraku.

Z radostnim srecem hiti staro in mlado iz tesnega, zaduhlega zidovja vun na beli dan, materi naravi v milo naročje. Po krasnem perivoju „Zvezde“

po senčnih „Laternanovih drevoredih“ in po zelenem gaju krog „Tivola“, sprehajajo se cele trope veselih ljudij in ljubeznivi otroci tekajo, radostno vriskaje in bezskrbno se igraje po pisano-cvetočih tratah. Kamorkoli se okó ozre, povsodi zagleda srečne in zadovoljne obraze, po vseh potih razlega se radosten smeh in prijazna govorica.

Ves zavzet in v sladka čuvstva uglobljen blodim od ranega jutra do poznega mraka in še v pozno noč po mičnih šetališčih in občudujem divno lepoto krasne okolice. Često se podam na grad in zrem s sivih razvalin nekdanje mogočne trdnjave v divno panoramo, ki se tu pod menoj razgreblje. Tu postojevam po cele ure gori na strmem robu in sanjarim o čudovitih dogodbah, ki so se v sivej davnosti na tem historičnem torišču vršile. Ko pa solnce s poslednjimi žarki gorostasne vrhove mogočnih planin obseva in se plešava temena teh večnih orjakov v večernej zori žaré, prošine mi strmeče srce neizrekljiva slast navdušenja in moj zemske brige oproščeni duh vzplava na krilih domišljije po višinah pesenskih sanj. Navdušen kličem ondaj v mirno tihoto večernega mraku:

Prihitelj sem gori iz mračne doline

In gledal prekrasni okraj.

Navdušen pozdravljam te z jasne višine,

Premili slovenski moj raj!

Osoda naj bode ti vekomaj mila,

Odleže sovražnikov tvojih naj sila;

Naj neha nasilstvo nezgod

In lastni naj ljubi te rod:

Naj sreča nebeška na tebe se zlije —

Prihodnosti lepše ti solnce zasije!

In kedar utrujen Morfeju padem v naročje, ponavljajo se mi v duhu prežiti trenotki in mili občutki prebitega dneva. Tako jaz zdaj noč in dan živim v objemu prijetnih in blagih čuvstev.

20. maja.

Da-si tudi se nahajam zdaj za poezijo jako v ugodnih razmerah in me tukaj v mičnem središču krasne slovenske domovine goreča navdušenost za vzvišene pesniške uzore navdaje, ginejo mi vendar najlepši dnevi življenja brez ploda, brez vsega sledú kakovih duševnih proizvodov. Akoprem je moj duh pólen čarovitih fantazij in mi v navdušenih nedrih viharni občutki vró, vendar mi nij mogoče izraževati občutkov sreá in domišljij mojega duha zbog — prevelike razburjenosti in prestrastne občutljivosti. —

Od onega trenotja, ko se mi je v bližini moje nežnomile uzornice pesniška domišljija vzbudila in mi je čarovita moč njenega sladkega pogovora pesniško čuvstvo v mojem sreč podnetila, — od tistega trenotja čutim se „nesrečno-srečnega“ in sem „žalostno-vesel“. Bridkóst in veselje, bolečina in slast, toga in radost, muke peklá in blaženstvo nebes navdaja mi nedrije in ima v njem svoje bojišče. Nikjer ne nahajam pokoja; moji čuti so otrpnoli. Tisoč in tisoč mislij roji mi po glavi, a vendar je duša moja pusta in sree moje prazno. Željno v časih stegujem roké k svitlim zvezdam in bi hotel vzleteti tja gori k njim v neznane svetóve, a v časih zopet hrepenim počivati v hladnem naročju zemske temote. Navdušen občudujem krasoto narave in pijem rajski vir sladkosti življenja, in vendar mi je svet dolgočasna puščava.

Moje srce igra od veselja, a v prsih mi odmeva otožna pesen „svetovne bolesti“. Iz vsake bilke veje mi nada, a vendar se mi studi vse, kar pogledujem. Veseli me vse in me navdaja s sladkostjo, a pri vsakem koraku pollaščujeta se me mrz in stud do življenja. Rad bi v časih večno živel in gledal lepoto stvarjenja, a včasih željno in nestrpljivo pričakujem konca te neumne svetovne komedije. V časih bi rad objel vse mirijade orjaških svetov, a kmalu zopet bi rad v zraku izginol, kakor pihljaj večerne sapice.

Božidar! moje pero je preokorno k izraževanju mojih bolečin in moj besednjak je preubožen, da bi Ti popisal ves moj položaj in moje pravo stanje, v kojem se nahajam uže celih deset let. Deset let! Koliko veselja in radosti sem užil in koliko grozovitih bolečin sem pretrpel v tem času! Moje srce je plamtelo v slastnej ljubezni in ljuta borba mej čednostjo in strastjo je razsajala v njem! Raj in pekel družita se v mojej duši!

Mili moj! tako je moje stanje, kedar se navžijem prirodne lepote.

Tako pa mi gine bezplodno najlepša doba mojega življenja; tako sahnajo moje najdivnejše misli in ostajajo neizražene, kakti cvetlice, ktere mrz in popkih zamori. Iz teh nasprotij vidim, da sem rojen za idealista!

10. junija.

Prijatelj! V teku šesterih mesecev svojega bivanja v Ljubljani sem se osvedočil, da je mnogo nezdravega in gnjilega v ljubljanskej družbi, kolikor gledé narodnega značaja. toliko oziroma društvenih razmer.

Prepričal sem se, da je v Ljubljani tujstvo globlje ukorenjeno in da obseza širje prostore, nego bi se bil kedaj nadejal. Ne samo, da mnogi naseljenci slovenski značaj naše stolice kazijo, ampak tudi mnogi domačini se s puhlo tujščino šemijo ter se klanjajo tujemu moliku in to vsled pomankanja trdne národne zavésti.

Gledé narodnosti domišljeval sem si bil o Ljubljančanih mnogo več, nego sem v istinitosti našel. Pričakoval sem več navdušenosti za národni razvoj in za napredek sploh. Prijatelj! z bolečim sreem moram Ti izpovedati, da v tem obziru tukaj mnogo tega pogrešam. Vse je nekako poparjeno in mlačno, malomarno in otrpno, jedro pravega življenja se silno pogreša: samo-zaupljivo, vztrajno, energično delovanje!

Res! mnogo národnih društev je tu, ali ona žive z večine bolj navidezno in nekoja uže z več časa visé med nebom in zemljo.

In ta pogubonosni naš dédovni pogrešek: nesrečna nesloga! Prehudó mi je o tem več govoriti.

Ista je na literarnem polju. Tudi ondi vlada apatija, celó pri mlajših močeh. Oni dan sem vprašal nekoga, ki je uže lepo število mičnih pesnic zložil, zakaj več ne pesnikuje, a kaj mi odgovori ta? „Take neumnosti človek le v svojej mladósti uganja!“

Božidar! da-li smo res uže takó blazirani, da bi smeli proizvode poetične navdušenosti za „neumnosti“ smratrati? Je-li posedamo v resnici uže toliko pesniških zakladov, da nam daljnega proizvodjanja več treba nij? Žalibog! takovi so z večine naši poetje: dokler so mladi, so navdušeni pesniki; a ko se nekoliko postarajo, postanejo malomarni za svoj sveti poklic. In vendar pravi pesnik vztraja ves čas svojega življenja pri svojej umetnosti, ker mu je ona potrebna postala. Ali Goethe nij v svojem osemdesetem letu še pes-

nikoval? In Viktor Hugo, nij li on še pod odejo sivih lasij navdušene himne prepeval?

Še mnogo napak bi ti imel razkriti, ali ne storim tega; kajti Ti porečeš: „Idealist je! Samó svitlo in temno vidi, resnice pak, ki je vmes, nikakor.“ Zato preneham sredi tega popisa! (Dolje pride.)

Don Carlos.

0. Vranić.

(Konec.)

Sovraštvo mej očetom i sinom naraščalo je vedno bolj i nij trebalo več zelo tehtnega povoda, da bi silovito vzkipelo. Pa ravno nizozemska vstaja je bila povod temu sovražnemu vzkipu. Strada i Antonio Perez pripovedujeta, da se je kraljevič celó s flandrskimi glavarji sporazumeval. Verjetno je, da je Carlos, milovaje zatirane, tudi sedaj skušal pomagati Nizozemcem, katere je očetova vlada enako hudo tlačila, kakor njega samega. Mené, da je on najsposobnejša oseba pomiriti nizozemsko vstajo, prosil je Carlos, da se mu naj izroči ta naloga. Toda Filip mu je to prošnjo odbil i poslal mesto njega vojvodo Albo Nizozemje mirit, na kar je Carlosov srd tako mogočno vsplamtel, da je hotel vojvodo Albo podreti, kralju samemu se pa je zagrozil. Slednjíc se je namenil ubežati očetovej sili, toda Don Ivan, katerega si je hotel pridružiti, nij hotel z njim na beg, na kar sta se sprla. Vrhovni poštar Ramon de Tassis, pri kojem si je bil Carlos naročil konje, mu jih je tudi nazadnje odrekel i vse kralju naznanil. Na to so napadli pod vodstvom očetovim vojaki Carlosa v spanju i ga trdno zavarovali. To je bil žalosten prizor: Carlos si je prosil smrti mesto zopora; grozil se je, da si zadá smrt v zaporu; dolžil očeta da mu je njegovo hudo ravnanje učinilo vse zlo; ko so mu pa hoteli namisliti blaznost, odgovoril je očetu: „Jaz nisem blazen, pač me ti goniš v obupnost!“

Precej se je pričela preiskava proti jetniku; a preiskava nij bila v rokah inkvizicije, kakor so prej vsi mislili, nego komisija treh mož, najljutejših sovražnikov Carlosovih, mej njimi knez Eboli i kardinal Espinoza, so imeli odločiti kraljeviču osodo. Mej Carlosovimi listinami našla je ta komisija zapisnik njegovih „smrtvih sovragov“. Na prvem mestu je bil zapisan kralj, potem knez i kneginja Eboli, Espinoza, Alba i. d.; poleg teh so bili zapisani njegovi prijatelji, kojim je načelovala kraljica Izabela, katera mu je bila vedno milostiva, na drugem mestu pa je bil zapisan mej prijatelji strije Don Ivan Avstrijski.

Rezultat te preiskave se nij nikoli objavil; naj je bil kakoršen si bodi; naj so dolžili kraljeviča nakan proti očetovemu življenju, ali puntarije ali sporazumljevanja s puntarji, ali česa družega: to je gotovo, da je Filip razglasil sina za nesposobnega k vladanju, trdno prepričan, da bi mu nasledovavši podrl vse njegove naredbe i vsa njegova dolgoletna dela.

Od tega časa je Filip zelo rad slišal, ako je kedo, po njegovih skrivnostnih opazkah o kraljeviču, sklepal, da je Carlos zblaznel i da na smrt bolan leži. Cesarju nemškemu je Filip naravnost pisal, da ne izpusti Carlosa

nikedar iz zapora i da mu ne bode nikedar Carlos nasledoval. V drugih pismih se je izraževal, da sta mu lastno meso i krv manj, nego božja služba, ter blagor kristjanstva i svojih držav. Kaj je bil pisal papežu v nekem prijaznem pismu, nam nij znano, pač pa vemo, da ga je papež utrjeval v tem, odgovorivši mu: „Kristjanstvu bi dolgo vladanje Filipovo i njemu enakega naslednika jako hasnilo.“

Z jetnikom je Filip po trinožko ravnal. Stražili so ga njegovi največi sovražniki. Nobena prijazna duša se mu nij smela približevati; celo njegova stara mati, kraljica portugalska, katera bi mu bila rada stregla v ječi, nij smela k njemu. Tudi nijso pustili k njemu njegove tete Ivane, še manj pa mačehe Iza bele. Carlos je blazen samega srda poskušal vse, kar škoduje zdravju; oča njegov pa je gledal rad to sinovo početje. Ko se je Carlosa lotila mrzlica, polival je nesrečnež vodo po kamenitih tleh i po več ur na pol nag i bos gazil po mokrem tlaku; po noči pa si je nalagal ledu na noge. V časih po tudi več dnij nij ničesa užil, na to pa je zopet hlastno mnogo jedil požiral.

Filipa je veselilo, da bode Carlos umrl naravne smrti i da mu ga ne bode treba ugonobiti. I tako se je tudi zgodilo. 24. julija 1586 umrl je kraljevič zapuščen, i nij ga bilo prijaznega bitja, ki bi mu bilo zatisnilo trudne oči. Izabela i Ivana tudi niste smeli k njegovej smrtnej postelji.

Filip nij celih šest mesecev niti jedenkrat jetnika obiskal. Čuvši, da mu umira sin, splazil se je po prstih, knezu Eboli-ju za hrbtom, k jetniku. Od daleč je prekrizal umirajočega in pobežal iz ječe.

Izabela se nij dala potolažiti same žalosti, gorko je plakala brez preneha cela dva dni po nesrečnemu Carlosu, a tretji dan jej je kraj plakanje prepovedal. —

Tri mesece na to umrla je Izabela in to pri tretjem porodu. Kmalu po njenej smrti oženil se je Filip četrtič i si v zakon izbral — ves svet se je temu začudil — zopet nevesto umrlega Carlosa: Ano Avstrijsko.

O Stanku Vrazu.

Spisal And. Fr. Fekonja.

(Dalje.)

Ta za Vrazovo mišljenje in dejanje prevažni korak nam je zabeležen, ostal v imenitnem pismu Vraza Preširnu, koje nosi dan 19. nov. 1837 in v kojem Vraz o svojih razmerah k Preširnu in o svojem koraku piše takó-le: „Ich erwarte eine Antwort auf meinen langen Brief, den ich Dir durch Herrn R u d e s c h überschikte, gerne wissend, ob und in wieweit Du in die in demselben entwickelten linguistischen Principien übereinstimmst. Ich fange an zu zweifeln, dass eines derselben bei Dir durchgedrungen, da sie meistens auf Analogien und Etymologien beruhen, wenn ich bedenke, dass Du ein abgesagter Feind der Namen Dobrowsky, Kopitar etc. bist. Jedoch unsere Sprache hat unstreitig einen grossartigen philosophischen Bau, dessen Mechanismus ein jeder Schriftsteller kennen soll, und diesen kann man eben nur aus der Etymologie kennen lernen. Wahr ist es, dass theils unberufene

theils sanguinische Forscher sich oft zu weit verstiegen haben, wie z. B. Dankowsky, Solarić, die bald Griechen bald Lateiner zu Slavensöhnen machen wollen, — aber dafür soll man nicht diesen ganzen Theil der Sprachforschung als eine leere Luftschifferei betrachten. Und wenn Du ihren natürlichen Faden zu verfolgen Dich bemühen wolltest, so würdest Du ihre Nützlichkeit einsehen, und durch sie belehrt auch meinen Grudsätzen in sprachlicher Beziehung beipflichten. So lange das nicht geschieht, wird euch euere eigene Wiegensprache immer ein Räthsel bleiben, wie sie allen übrigen sonst slavisch gebildeten Männern bleiben muss, wenn sie nie im Lande gewesen sind. Ich habe auf Deinen Beitritt zu meinen Ansichten gerechnet, und darauf bauend noch das Vegetiren der slovenischen Literatur für möglich gehalten. Da aber das nicht erfolgt ist, so habe ich mich seit verflossenem Frühjahre vom undankbaren Felde, das ich 5 Jahre mit aller Liebe bebaute, zurückgezogen, und mich den begeisterten jungen Illiriern angeschlossen, und denke nicht wieder zurückzutreten. Mit Slovenien hab' ich es abgethan, zumal da ich auf meiner letzten Reise alle meine Schriften, die ich von dem Jahre 1833—36 in slov. Sprache besass, verlor. Seit dem vorigen Jahre schreibe ich nur illirisch. Was Herr Kasteliz von mir besitzt, sind daher als „Opera posthuma“ zu betrachten.

Iz Gradca se je Vraz preselil na sedež novega književnega razvijanja in v središče „ilirskega“ naroda, v Zagreb. Ne čuteč v sebi zvanja k izvoljenemu si načinu življenja, k pravoslavju, posvetil se je zdaj zevsema književnemu delovanju. O tej spremembi svojega žitja piše Vraz iz Podčetrtka (na slov. Štajerskem), kder se je pri nekem dobrem prijatelju in rojaku — dr.-ju Kočevarju — lečil, 7. sept. 1840 sledeče besede Preširnu: „Ich habe mit der Themis die Rechnung heuer geschlossen, und werde sie wahrscheinlich nie um ein Stück Brod als Lohn für manches Unangenehme bitten, was sie oder (besser gesagt) ihre Popen mir bereiteten. Daher — adieu, Madame!“

Izpodbujen od prijateljev nabere Vraz nekoliko pesniškega cvetja, kar ga je uže od l. 1836 počenši v „Danici ilirskeje“ bil priobčil, ter ga zvezavši v venec izdá z naslovom „Djulabije“ v Zagrebu 1840, posvetivši jih učnemu prijatelju Ljud. Vukotiniću. Sledečega leta izdá drugi zvežiči poezij: „Glasi iz dubrave žerovinske“, v Zagrebu l. 1841 in jih posveti nekej „Dragojli“, hrvatskeje pisateljici, in l. 1845 zopet eden zvezek pesnij, „Gusle i tambura“, posvetivši jih svojemu ujeu Mihailu Jaklinu.

Stanko Vraz pa se nij zadovoljeval z izdajanjem lastnih del; njega je tudi bila skrb, zbirati več literarnih močij in vstvariti literarno podvzetje, koje bi redno duševno hrano rojakom prinašalo. Takovo podvzetje je bilo časopis „Kolo“. L. 1842 osnoval je Vraz v družbi z Drag. Rakovcem in Lj. Vukotinićem po priméru „Časopisa Českého museum“ jugoslavenski učeni list: „Kolo, članci za literaturo, umětnost i narodni život“. Kar se tedaj Vrazu v Gradcu in v slovenskem jeziku nij hotelo posrečiti, to mu je srečno poteklo v Zagrebu in v hrvatskem jeziku: ustvariti časopis, za koji je on sam posebno lepih člankov o estetiki in kritiki napisal.

V zabavníku „Iskra“ l. 1844 (izdanem v Zagrebu) priobčil je Vraz „Pěsme ostavljenoga“ in „Put u gornje strane, izvadak iz listova na gospodju

Drag. Št— rodj. Kr . . . čevu“. V tem spisu lepó opisuje kraj in življenje „belih Kranjcev“.

Razve tega je Vraz dopisoval v razne listove in knjige; takó n. pr. v zabavnik „Račka Vila“ (v cirilici), katero je izdal dr. Pet. Jovanović v Novem Sadu. —

Od l. 1847 uredoval je Vraz sam „Kolo“, katero je bilo prešlo v last „Maticе ilirske“ (zdaj „hrvatske“), pri kojem društvu je on bil za tajnika in si kot tak mnogo zaslug za njega razvoj pridobil.

Vraz nij svojih raznih spisov zbranih na svitlo dal. Kar je bilo natisnenega in v rokopisih, to je po njegovej smrti zbrala in izdala „Matica ilirska“ pod naslovom: „Děla Stanka Vraza, v četirih zvezkih: I. „Djulabije“; l. 1863, II. „Glasi iz dubrave žirovinske“, „Gusle in tambura“, „Razlike pěsme“ (l. 1864); III. „Izvorne pesme“, „Razlike pesme“ (l. 1866); IV. „Prevodi“ (l. 1868).

IV.

Ogledimo si zdaj imenovana Vrazova dela! Glavno delo, krasoticam namenjeno so: „Djulabije, ljubezne ponudbe za Ljubicu“. V razovicam naslova tolmači pesnik sam to besedo takó-le: „Res, da koren besede „Djulabije“ ne tiči v našej, temveč v turškej zemlji. „Djul“ (kar Nemci, Angleži in Francozi pišejo Giul) pomeni v turškem jeziku „rožo“; a „djulabije“ pomeni neko vrsto sladkih, dišečih jabolk, ktere so rdeče kot rože, zaradi česar je Nemci zovejo „Rosenäpfel“. V gornjej in srednjej Iliriji za to besedo in stvar ne znajo, ali znano je oboje v dolnjih stranéh.“

Ali pravi početek temu imenu je drug, kakor trdi Iv. Macún. Ime „Djulabije“ je navlašč izbrano zaradi sličnosti in prikritja imena Julije, italj. „Giulia“, imena neke od Stanka poštovane devojke, kar tudi naslov, v katerem se ime „Ljubica“ (= Julija) nahaja, kakor tudi večkratno spomenjenje tega imena v pesnih samih utrjuje. Kdo se ne bi pri tem imenu znanih Preširnovih sonetov, „Juliji“ namenjenih, spomnil? —

„Djulabije“ tedaj, recte: pesmi Juliji posvečene, razpadajo v četiri razdelke in v vvodno pesen „Razlog“. Vsaki razdelek pak sođrzuje več pojedinih „djulabij“ — jabolk, četirivrstičnih pesnic, kterih vsaka za-se sočinjava posebno samostojno misel, a vse vkupe ipak eno celoto. Vendar se ta tehnika dela ne sme na preostro tehtnico devati in osnova do slednje vrstice zasledovati. Namreč je sostavnost prvega dela „Djulabij“ sovršenejša prema naslednjim.

„Djulabije“ so nastale v raznih letih. To kaže tudi porodni njih list, kakor tudi značaj té bolj aforistiške, slučajne poezije. Razdelki so nastali: prvi l. 1836, drugi 1837, tretji 1838 in 1839, četrti 1841, a „razlog“ 1838.

Začetek tega pesniškega dela spada tedaj uže v dobo graškega pesnikovanja Vrazovega, ali njih početnik je svoje prvence kasneje lepo opilil in ogladil, kakor tudi dopolnil, takó da delajo na čitatelja učinek dozorelih in dovršenih poezij. Zložene so te „djulabije“ v „šetercu“, spletene v četirivrstične kitice, v kojih se drugi in četrti konec v dva sloga skladata.

Glavni predmet „djulabijam je ljubav do one „Ljubice“, t. j. Julije; ali po prilikah se pesnik tudi podaja v razmišljanje slovanskih in posebno slovenskih razmér, kakor se v jugoslovanskih (in slovenskih poezijah sploh) ljubav „ljubična“ in „domovinska“ rade srečavate zedinjeni.

V prvem razdelku našteva pesnik lastnosti in prednosti, kojimi se odlikuje njegova „Ljubica“, in ktere so pesnikovo srce predobile (str. 1—30). Ali nje hladnost vzame mu ves up; da si izleči srce, ne vidi drugega sredstva, nepo oprostiti in posloviti se od nje. Ali samemu nij biti; zopet se upreza v „zlatne verige“ nje ljubavi (str. 31—54). Zdaj razodeva žarna čuvstva, koja mu vro na dnu sreča; ali nenasitjen od teh izkušā povzdignoti se v druge misli, ktere so nekđaj šee prostega navduševale. Čuvstvo ljubavi ga z novič premore (str. 55—105). Naposled priskoči mu više sila na pomoč; „angjeo sa žarkim mačem“ razloči ga od nje in mu povelí:

„Pitoma grlice,

Sókoie od luga!

Treba, da se jedno

Oprosti od druga!“

na ktero povelje se pesnik oprostí od Julije in od domovine (št. 106—113).

V drugem razdelku je pesnik ločen od svoje uzornice; hrepenenje po njej in otožno razmišljanje slovenske zgodovine, namreč zgodovine svoje ože štajerske domovine, vzdihajajoče pod tego tujih gospodstev (Nemcev, Frankov, Hunnov, Obrov, Mongolov, Madjarov in Turkov, koji narodi so vsi prehodili in gospodarjevali te krajine) sta glavna njega predmeta. Tolažbo išee v ljubezni do nje zapuščene, in v znamenje tega pokloni njej, kterej „prstena dat' nesmi“, baš djulabije „jabuke črvēne“, v znak večno prisežene ljubavi.

V tretjem razdelku ste misli o ljubavi in domoljubju zvezani kot lep evetlični venec, ob kojem se vije rdeči trak živega čuvstva. Vendar obsega domoljubno premišljanje večí del sodržaja. Po vzpomenjenju blaženih časov, prežitih poleg Ljubice (1—80) prehaja pesnik k opisanju osod slovenskih delov svoje domovine, ktera se njemu sedaj šee bednejša vidi, nego v prejšnjih spevih. In ta domovina je „uboga, pa i nikom' dužna“. V tem si išee pesnik tolažbe. „Gjorgjev danak“ pravici mora jej torej priti, oni veliki slovanski dan, ko

„Sto će onda krunah

Svet ponudit' tebi,

Ti nećeš nego lipov

Vēnac uzet' sebi;

Poslédnji razkršít'

Svētu mač krvavi,

Vladat' čovēčanstvo

U miru i slavi.“ (81—100).

V istem razdelku pozdravlja pesnik slovensko „Koroško“ in „Kranjsko“ (101—116) in ohrabruje svoje brate na vztrajnost in delovanje (117—133).

(Dalje pride)

Spomini na Benetke.

J. Pajk.

VII.

Slike torej, ktere so razvešene po stenah prve sobane, v kojoj smo stopili, predstavljajo zgodbe najstarejših povestničnih časov beneške republike, iz dvanajstega in trinajstega veka. Začnimo z onimi na južnej steni, na morskej strani!

„Dože Henrik Dándolo in francoski križarski poslanci prisezajo na zvezo, da hočejo v zvestej družbi sveto deželo osvoboditi.“ Ta prizor se je vršil v cerkvi sv. Marka l. 1201, kakor sem uže gore pri popisanju te cerkve omenil.

Dándolo je tu predstavljen kot stari mož, z dolgo sedo brado, v škrlatnej dragocенnej dolgej obleki doževskeje. Glavo mu kinča doževska kapa. Zanimivo in čudovato je to glavno pokrivalo doževsko, koje se vidi v Benetkah na vseh slikah in kipih dožev! Najbolj se mi zdi podobna tako zvanej frigiškeje kapi, s rahlo naprej obrnениm „kónusom“ (krôgičem), sicer pak prosta in neokinčena. Meni se vidi, da to prosto pokrivalo lepó izrazuje republikansko priprostost beneškega ustava, po kojem je dože res da bil glava države, pa jako omejen v svojem delokrogu, bolj „*primus inter pares*“, nego zapovednik in vladar. Ne dá pa se tudi utajiti, da ima ta primeroma malhena kapa nekaj posebno častitljivega v sebi in da obrazom daje nekakov heroični in patriarhalični izraz.

Glavna oseba v tej sliki je tedaj dože Dándolo sam. On je bil ondaj četrinosemdesetletni starec, pa krepek in podvzeten mož, v kojega obraza se družita moževska resnost in mladenška žarnost.

Henrik Dándolo je eden najslavnejših dožev in sploh eden največih junakov italijanskih. Postave je bil visoke, krepko podstavljene, lepega podolgovatega obraza, pravi prototyp možke lepote beneške, po kterej Benetke šče zdaj slové. Narodna govornica si ga predstavlja kot starega slepeca, ki z bistro lučjo svojega duha, premda v očesno temino zatvorjen, vodi svoje zaupne čete od zmage do zmage, ali ta pravljica nij popolnoma utrjena. Dándolo je bil samo brljav na očeh, ne slep. Ko je on namreč l. 1173 kot poslanec v Carigradu neustrašene pravice beneškega mesta na dvoru zagovarjal, dal ga je cesar s tem slepiti, da mu je razbeljene železne plošče pred oči dal držati. Vsled tega je dobil slab pogled.

Ko je Dándolo doževal, bile so Benetke uže prva velevlast na sredozemskem morju. Imele so brodovje, koje je štelo dvesto vojnih ladij. Redovitost, junaštvo in domoljubnost beneških državljanov, spretnost in urnost beneškega mornarstva, visoki in previdni duh beneških državnikov in vladarjev vse to je delalo Benetke po vsem znanem svetu slavne. S temi prekrasnimi lastnostmi pak so Benečani ondaj tudi združevali ogromno bogatstvo. Pridelki treh kosov naše zemlje stekali so se v njih zidovje, in pridne roke in umeteljni duh beneških rokodelcev je pomnoževal na neuslišani način proizvode beneškeje trgovini.

Nij bilo tedaj čudo, da je zapadna Evropa, pobožnim duhom in neugasljivim srdom na paganstvo, koje je svete kraje oskvrnjevalo in teptalo, vzplamljeno, baš beneške pripomoči iskala, da z njo kot voditeljico zopet kristjanstvu osvoji predrage spomenike in zaklade Kristovega rodišča.

Pogodba, koje utrjenje in zapriseženje ona slika predočuje, je bila znamenita, kakor po sebi, takó tudi za bodočnost Benetek samih.

Nij bila šala, vse to izpolniti, v kar so se Benečani zavezali, a kar so potem tudi izvršili. morda uže precej sluté, kolik upliv bodo križarske vojne na njih bodočo rast imele. Benetke so se tedaj zavezale, Francozom (ki so sploh bili duša vseh križarskih vojev) pripraviti brodov za 4500 konj, za 4500 vitezov, 9000 oprod („knapov“) in 20.000 pešcev ter tem konjem in ljudem tudi živeža in to za devet mesecev priskrbeti, pa v gotovih denarjih, ki so iznašali okoli dva milijona naše veljave, izplativni v enem letu. In vrhu

tega je republika se zavezala, križarje s petdesetimi lastnimi vojnimi ladjami in na lastne stroške podpirati. Najvažnejši del pogodbe pa je bil oni, da po srečno izvršenih bojih vse deželске pridobitve pripadejo polovično križarjem in Benetkam. Odtod se razumeje, zakaj so zemlježeljni Benečani s toliko gorečnostjo to pogodbo sprejeli in izvršili. Baš križarske vojne so glavni steber beneškej mogočnosti postale, one so jim dale priliko, obogatiti in omogočiti se, pa tudi oslavit si ime za vse veke.

Mož, ki je vse te koristi previdel in vse izvršil, bil je baš H. Dandolo. Prva zgodovinska slika v „zbornej sobani“ predstavlja torej ne samo eden najsijajnejših in za Benetke najvažnejših pogodeb, nego ona nam kaže tudi početek beneške moči in slave in zato je po pravici na prvo mesto med vsemi slikami postavljena. (Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

J. P.

Znani in zaslužni profesor J. Jesenko je zopet izdal zemljepisno delo pod naslovom: „Mali občni zemljepis.“ Dobiva se po 80 kr. v vseh znanih slov. knjigarnah. — Dav. Trstenjak je izdal v posebnem odtisku tretji zvezek svojega dela: „Slovanski elementi v venetščini“, v katerem deloma nove, deloma uže preje razpravljane besede z novimi pripomočki in na duhoviti način razjasnjuje. — M. Valjavec, profesor v Varaždinu, je spisal delo: „Novoslovenski komparativ prema staroslovenskomu glede na formacijo“ 88 str. — Znani naš povestničar g. Ignacij Orožen, ki je svoj čas „Celjsko kroniko“ spisal, izdal je zopet obširno delo, koje je za poznavanje naše domače zgodovine prevažno, ker je iz mnogobrojnih avtentičnih listin poteklo, namreč zgodovino benediktinskega samostana v Gornjem gradu, pod naslovom: „Das Benediktiner-Stift Oberburg“ str. 324. Dobiva se v Mariboru pri g. pisatelju samem. — Morda o tem in onem omenjenih del posebej šče kojo povemo.

Čestitim naročnikom!

Na početku novega polletja se zopet obračamo k čestitim naročnikom in jih prav nujno prosimo, naj z ene strani zaostalo naročnino doplačajo, z druge pak tudi tekočo platijo. Založništvu vsakega lista in literarnega podvzetja treba denarnih sredstev gotovih pri roki imeti. Kakova je torej to anomalija, ako morajo v časih založniki po cela leta na naročnino prežati!

Ako ravno — ali baš ker je takó — časi, v kojih živimo, v denarstvenem oziru niso najbolji, vendar se ne smejo zategadelj literarna t. j. izobrazevalna podvzetja zanemarjati. Izobraženje ne sme nikdar zaostajati; kajti baš v njem tiči sredstvo k povzdigi materijalnega stanja. In ta žrtvica, ki jo naša književnost potrebuje, je zares ničevno mala! Svotica dveh forintov ali celó poldruega forinta za pol leta gotovo nij previsoka!

Z ozirom tedaj na rečeno kakor tudi na istino in prepričanje, da brez dobre materijalne podlage tudi literatura nikdar boljša postajati ne more, prosimo čestite naročnike šče enkrat prav uljudno in prav nujno za redno plačevanje naročnine!

J. M. Pajkova tiskarna v Mariboru (Marburg) kot založnica „Zore“.

Popravek. V št. 9. Zore str. 141 čitaj „italskem“ m. „italjanskem.“ — V članku „O Stanku Vrazu“ str. 193. čitaj mesto „2. apr. 1747“ — 2. apr. 1837.